

پایزی سرمایہ داری * . . ئکریم سعيد

(ئم) شاهیدی پایزی مـدلی سرمایہ داریی ئستانین، بـام هـشتا لـ بـهاری گـلـاندا نین، چونکـ هـشتا ئـتـرنا تیـفـکـ نـخـمـیو. لـئـستادا بزووتنـو و ناـزایـتیـ جیهانیـکان لـ قـناغی ئاژاوـگـیدان، و دـکـرت ئـمـ بـبـتـ مایـی بزووتنـو و توندـو، ئـمی فاشیستی، تـنانـت ووخانی دـو و تـکان، یان دـشـت بـبـت هـی شـتـکی تـواو نو) - سمیر امین: نشهد خریف الرأسـمـالـیـة / بـدایـات / فصلیة ثقافیة فکریة / سا ی ۲۰۱۵.

“سـمیر ئـمین” لـ دوا ساـانی تـمـنـیدا زـر باسی لـ پایزی سرمایہ داری دـکرد. پایزی سرمایہ داری زاراوـیـکـ ئاـماژـیـ بـ خولـکی لـ قـیران و شـواوی و جـنگ لـ سیستـمی سرمایہ داریدا؛ دیاردی وکـ نایـکـسانی ئابووری، ناسـقامگیری و نائـمنی، نادادپـرووری کـمـایـتی و زیادبوونی کارـساتی ژینگـ. لـ استیدا دابـشکردنی مـژوو بـ خولی “بـهار و پایز” مـژوونووسانی کـنی واتی چین بـکاریان هـناو. مـبـستیان لـ بـهار خولی سـقامگیری و گـشـکردنی ئابووری (کشتوکـ، بازرگانی، کاری پیشـیی و هونـر) بوو، و پایز وکـ خولی (داـمانی ئابووری و شـواوی و جـنگ). لـ خولی پایزدا (شانـشینی ژـو) لـ ژـهـاتی چیندا لاواز بوو و میرنشینـ فیـداـکان سـربـخـ بوون، و سـردـمی جـنگی میرنشینـکان دـستی پـکردوو *.

سرمایہ داری چـندجار دووچاری قـیرانی ئابووری و سیاسی و جـنگ هاتوو و بـ سـلامـتی لـ قووتار بوو. سرمایہ داری لـ سا ی ۱۹۰۰ تا ۱۹۲۹ بـ قـناغی گـشـسـندنی خـراو بـ (ساـانی بـختیاری ۱۹۰۰ و بیستـکان) ناوبانگی دـکردو، بـام دواتر کـسادی گـورـی و رانکـر بـدوایدا هات، و ئـنجامـکـی لـ ۲۴ تشرینی یـکـمی ۱۹۲۹ داـمانی و سـتریت بوو لـ نیویـرکدا، کـ بوو هـی بـکاری بـکـمـ و شکستی بانکـکان و کـمـبوونـوی بازرگانی لـ سـر ئاستی جیهاندا. جارـکی دی له مانگی ئـکتـبهـری ۲۰۰۸ دا “و سـتریت” تووشی داـمان هات - سا ی ۲۰۱۹ پـتـای کـفـید / ۱۹ - سا ی ۲۰۲۲ جـنگی ئـکـراینا، و تا ئـمـکـ بـ گشت کـشـکانی هـئاوسانی دراو، گرانی، بـکاری و جـنگ لـر و لـو؛ لـ و کاتـو جیهان چـتـ و رزـکی پایزی نوـی سرمایہ داریـو. یـکـم و رزی پایزی سرمایہ داری لانیکـم بیست

سای خایاندوو، بام هشتا دیار نیی ئم خول نوئی پایزی
سرمایه داری کی و چن کتایی دت.

نیشانی کانی خولی پایزی سرمایه داری

۱/ قیرانی ئابووری و مترسی دامانی بازار و بازارگانی:
ئگەر جیهانگیری ل دوائ جیگی جیهانی دووموو، پاندرول لژیکی
فراوانبووی سرمایه داری بازارای ئازاد بووی، ئوا ئومومکم
سیاستی سپاندنی باجی گومرگی تپمپ، و ب زیادبوونی پلاماری
گشتی بازارگانیکان ل داریادا، و ب سیاستی داخستنی سنوورکان
ب لوی پناهاندکان و دیپرتکردنوو، ئوا شتکی سیر نیی
ک جیهانی سرمایه داری دچمت نـو خولکی ناکک ل تکی خودی
پایکانی سرمایه دا.

گفاری "ئیکدنمیست"ی بریتانی ل مانگی ن فمبـردا ژمار یکی
تایبـتی بـناونیشانی (جیهانک ل پشمان/ العالم أمانة / The
World Ahead) بـاوکردوو. اپـرتـکمـی باسی چار نووسی جیهان
دکات ل سای ۲۰۲۶دا؛ ک ساک ل نادنیایی دت! . بـای
گفـارکـ جیهان ل سای ۲۰۲۶ دچمت ناو نادیاروو، بـی
دپرسـ: ئایا ئمـ لـ بـردـم ساکی "ووخان" داین یان ساک
ل "درفـتـکان"؟. چونک لگـ گـانـووـی دناـد ترـمـپ و
سـرهـدانـی ئژدیهای چین، جیهانی کن کتایی هاتوو و یاساکانی
یاریدکـش بـ تـواوی گـاونـ. پـشـینـیـکانـی ژنامک بـ سای
۲۰۲۶ وندیک کی تاریک و پ ل پشوی ب جیهان دکشت، ک مللان
جیدلـتیک و جـمسـرگیری سیاسی و پـشـبـکی تـکنـلـژی زانـ
بـسـریدا، ل کاتـکـدا شـ و قـیرانـ ئابووریدکان بـردوام دبن.

۲/ زیادبوونی دیاردی ستـم و شـ:

دوو تـکان لـمـدا خـکی بـ خـیان و ماـومـندا یان بـ کـیلـی
خـیان دـزانن، و دـسـاتـ دـندکان بـ بـرژووـندی خـیان بـ زـری
هـزو فریودان ژیانی ئو خـکـیان خـستـتـ بـردـم مـترسی فـوتان،
چونک بـ فرمانی خـیان لـ سـروو، بـ هیچ بـشـداری خـک و
زامـندیان، دـوو تـکان بـیاری جـنگ دـدن و کـمـگـیان خـستـتـ
نـو کـشـکی سـربازیدوو؛ بـوانـ: بـیارکانی ووسیا بـ جـنگ دژی
ئکراینا، بـیاری ئمـریکا بـ جـنگ دژی فـنیزولا، بـیاری سـرک
و زیرانی یابان بـ چوونـ نـو جـنگ ئگـر چین پـلاماری سـربازی
تایوان بدات، و سـدـها حـاـتی دی. هـموو ئو بـیارانـش ل
ئاکامی قـیرانی ئابووری و کـشمـکـشی بازارگانیکوو سـرچاویان
گرتوو، و بـگومان ل ئـجامی جـنگـکانیشدا هـندـی دی

قیرانن کان قووتر د بندو.

۳/ سه ره دان و دیاردی چته گری س رمای داران - {عادت حلیمه
إلى عاداتها القديمة} - ب نمون وک:

- ت قاندن و یان د ستگرتن ب س ر ک شتی کان ل د ریادا؛
چته گری د ریایی د و ته کان ل زیاد بووندا ی.
- و زیرانی دارایی ئ وروپا باسی ب کاره نانی س روت و سامانی
ب ستووی ووسیا ب دابینکردنی کم کی دارایی ب ئ کراینا
د کن - د ستگرتن ب س ر ب ی زیاد ل ۳۰۰ ملیار د لار ل
س روت و سامان دارایی کان ووسیا ک ل بانک کان
ئ وروپا .
- ب خ ما یکردنی کارگ کان واتی چین ل ئ وروپا: ل گ
پر س ندنی ش ی کانزا د گم ن کان ن وان چین و ئ ژاوا،
ئ وروپا گ ر کی بوو د ستبگر ب س ر "ک میانیاکانی چیپ" ی
چینی ل س ر خاک ک ی، ه ته ندا د ست ب س ر "ک میانیا
ن کسپریای چینی" دروستک ری چیپدا (الرقائق) بگر ت. و
ب خ ما یکردنی د گ ته و ب ب بریتانیایا: ش ته ک ب
زگارکردنی دوا کوری پ ه ل چنگی و ب ره ن ری چینی.
ب ه ام د ستب س رداگرتن ب س ر س روت و سامانی ووسیا ل
بانک کان، پای کان ئابووری ی ک ته ئ وروپا و لران د کات،
چونک متمان ب بانک ئ وروپی کان نام ن و ز رب ی
و اتانی دیک س رمای کانیان د کشن و و کار کانیان ل
شو ن کی تر ئ نجام د دن.
- ۴/ نوخب ی د س ته تدارانی س رمای داران ته دوا ی ته
و ک (نوخب کی س رکوتگر و دژی پ نا ه ند، گ ند، ج نگووار
و ب د وشت) د رد ک ون؛ ب نمون:
- نوخب ی ج نگوواری ئ وروپا د یان و ته ش ل ئ کراینا
ب رد وام ب ت، ئ و ش ل پ ناوی زگارکردنی خ یان و
فراوانکردن و چ سپاندنی ک نتر پیان ب س ر خ کی
ئ وروپا دا .
- ئیها نی تر مپ ب خ کی و اتانی (ئاسیا، ئ م ریکای لاتین
و ئ ف ریکا)، و ل دوانی گ ز پ رستان ی او و ثکاری
ئ مانی "فریدریش م رتز": (پ نا ب لران دیم نی شار کان
ئ مانی ت کد دن).
- ف زیح ی (دوورگی ج فری ئیپستین) .

- هاوشووی مرځ ک دچټه ساو و ز ر باسی ابردوو دکات، سیستمی سرمایداریش له خولی پایزیدا ز ر باسی ابردوو دکات و نریټه ک نکان له (لایین، ګګز، خ و بنما) زیندوو دکاتو. برژوازی دساتدار جیهان بلای استدا و ردچرخنه؛ هغه توند بلای استدا ک م ترسی د خات س ر وجودی سیستمی سرمایدارۍ، چونک ستافی فرمانوای برژوازی له زری و واتی جیهاندا نوخبکی چنګوازو سرکوټګرو ک نه پرست و ګوتارو سیاسۍ تی لیبالۍ ګو یو به ګوتارو سیاسۍ تی ک نه پارزی نایینی و نه ژادپرستی و ناسی نالیستی توندو.
- و رزی پایزی سرمایدارۍ و رزی ناسی قامگیری ک م ګګ و شوای سیاسیی؛ و رزی زیادبوونی ته ق کردن له خ پشان دانی م دنی و تیر ر و ک کوژی.

نم خولی پایزی سرمایداریه سیستم م دک د خات بر د م دوو ن ګګر:

- ن ګګری قو بوون و ق یران ئ بووریی کان تا پلای دامن، و فراوانبوونی چنګ کان تا پلای چنګی جیهانی سیم ک ک تایی به ژیان د هغه ل س ر ګی زوی.
- یان دساتدارانی سرمایدارۍ دانوستان دکن و ددکون ل س ر دابشکردنی نووی کار و سامانی جیهان.
- و سفکردنی خولی دامن سرمایدارۍ به (و رزی پایزی سرمایدارۍ) متافریکی؛ وات و سفکردنی شتک به به کاره نانی لکچوون یان و نه یک، ک به شووی کی ستیی است نی. متافریک به کاردت به دروستکردنی و سفکی به هز و مجازی به شتک، به زری به بر اور دکردنی ل ګګ شتکی تر ک تایب تمندی هاوشووی ه ی. به نمون و تنی "ژیان س فر" ، ن و و سفکی متافریک به ژیان، چونک ژیان به شووی کی ستیی س فر نی، به کو تایب تمندی هاوشووی ه ی، و ک ه بوونی س ر تایک، شوینی م بست و د رف تی نزمونکردنی شتی جیاواز له ګګا. ل ر دا "پایزی سرمایدارۍ" هستک و وانګګک و سف دکات ک م دملی سرمایداریی نستا له ق یرانی بووندا ی، وات خراپبوونی بر د وام، ک ګګ س سرمایدارۍ ل ګګ انکارییی کی برچاو یان دامن نریک به و.

** به یکه‌م جار و سفی سه‌ردمی "به‌هار و پاییز" - (نزیکی
سای ۷۷۰-۴۷۶ پیش زایین)، لایه‌ن م‌ژوونووسانی چینی کن،
ل سه‌ردمی به‌شی یکه‌می (شان‌شینی ژو) به‌کاره‌نراو.

*** به‌وان: The World Ahead 2026 / from The Economist /
10 nov. 2025

ژنامی ئیکه‌ن‌میست اپ‌رت د‌ربارمی سای ۲۰۲۶
به‌اود‌کات‌و. ژنام‌که ای‌وایه که و‌اتانی د‌و‌م‌ند ل
د‌رومی تواناکانی خ‌یان د‌ژین، و م‌ترسی ق‌یرانی بازارمی
به‌ند‌کان ل زیادبووندایه.